

Orð: Emil L. Jacobsen
Mynd: City Paper

Ein tann största ímyndin av estlenska frælsisstríðnum, sum í 1991 elvdi til loysing frá Moskva, er landsins higar til einasti forseti síðani loysingina, tann nú 69 ára gamli Lennart Meri.

Gongdin í heiminum við at hava ungar og framfýsnar leiðarar, eitt nú Bill Clinton og Tony Blair, ger eisini um seg í Estlandi, har ung fólk í stóran mun manna týðandi stórv í vinnulívinum. Men sjálvur forsetin er eitt undantak.

Lennart Meri er ein serligur maður. Sum rithøvundur og útbúgvinn filmsstjóri líkist hann meira einum professara enn einum forseta.

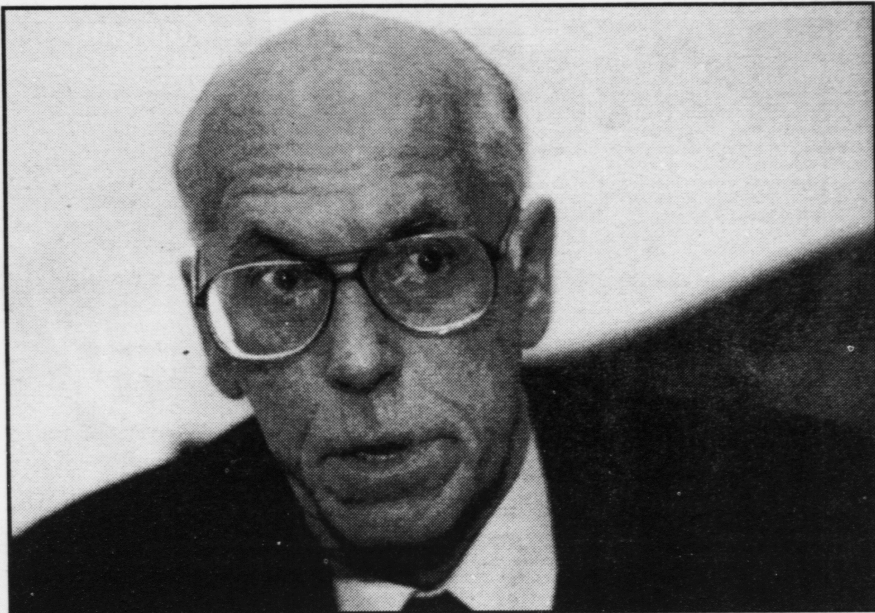
Hann varð borin í heim í Tallinn í 1929 – í tíðarskeiðnum frá 1918 til 1940, tá Estland eisini var sjálvstøðugt.

Pápin Georg Meri er ein av fremstu estlendsku diplomatunum, og hetta merkir, at familjan hjá Lennart ferðast nógv runt um í heiminum. Arini upp til seinna heimsbardaga gongur Lennart í skúla í eitt nú Berlin og Paris, har pápin arbeiðir.

Í 1941 verður øll Meri-familjan deporterað til Sibíria av sovjetiskum herdeildum, men fimm ár seinni sleppa tey heim aftur til Estlands.

Í sekstíárunum ger Lennart Meri vart við seg sum rithøvundur. Bøkurnar hjá honum snúgva seg um hansara upplivingar í Sibíria, sovjetiska fjareystri og Arktis umframt filosofiskar hugsanir um tilveruna og alheimin.

Í sjevtíárunum verður hann eisini kendur fyri sínar dokumentarfilmar um finno-ugrískar ættbólkir í Sovjetsamveldinum. Lennart Meri verður ein av teimum fáu estlendingunum, sum frá statinum fær loyvi

Rithøvundurin við róðrið

Estlenski forsetin Lennart Meri var sjálvur virkin í estlenska frælsisstríðnum í 1980-unum

at ferðast til vesturheimin regluliga.

Sum áttíatíðirini ganga, verður Meri alsamt meira virkin innan røsluna fyri estlendskt sjálvræði, og í 1990 verður hann óvæntað tilnevndur uttanríkisráðharr í nýggju loysingarsinnaðu stjórnini í landinum.

Í august 1991 verður kvett framt í Kreml. Meri spáar, at kvettid fer at miseydnast, tí generalarnir ikki hava nóg hollan búskaparlígan kunnleika til at halda USSR koyrandi.

– Eg havi enn ongantíð enn hitt ein general, sum

dugdi so mikið sum at mjólka eini kúgv, sigur Lennart Meri.

Hann fær rætt, kvettid miseydnast, og somu nátt loysir Estland frá Sovjet.

Í september 1992 fær leiðarin frá Sovjetíðini Arnold Rüütel flest atkvøður á forsetavalinum, men fær ikki neyðuga avgjörda meirilutan. Forsetavalið fer tí í tingið, har Meri í oktober vinnur ein tepran sigur og verður forseti í Estlandi.

Fýra ár seinni, í september 1996, atkvøður tingið sera tepru í móti Meri sum forseta í enn eitt fýra ára skeið. Síðani fer avgerðin

til eina serliga valnevd, sum velur Meri inn til enn eitt valseið.

Sovjetiska fasadan

Lennart Meri hevur sagt um tíðina í 1991, tá Estland gjørdist sjálvstøðugt, at tað fyri honum ongantíð var nakar ivi um, at totaliteri staturin fór at falla saman fyrr ella seinni – tað var bert ein spurningur um tíð.

Og um hendingarnar í 1992, tá hann gjørdist forseti, sigur Lennart Meri millum annað um, tá hann fyri fyrstu ferð kom inn í forsetaborgina, sum skuldi vera hansara heim í øllum

førum fyrstu komandi fýra árinu:

– Eg fann eina hurð, sum var læst. Og eftirsum eg havi eitt sindur av Tom Sawyer í mær, vildi eg sera fegin vita, hvat var hinumegin læstu dyrnar. Eg spurdi ein embætismann, sum var við mær, hví henda hurðin var stongd. Hann svaraði, at KGB (sovjetiska fregnartænastan, blóm.) hevði brúkt rúmið sum »samskiptishóli«.

Lennart Meri greiðir frá, at tað enná var eitt KGB-sigli á hurðini, eins og í Sovjetíðini.

– Eg bað embætismannin

læsa hurðina upp, men hann sýtti og segði, at tað hevði hann ikki myndugleika til. Eg segði: »Alt í lagi, far eftir eini øks til mín, so bróti eg sjálvur hurðina inn.« Hann hugdi eftir mær í eitt sekund, men læsti so hurðina upp.

Og hvat var so hinumegin hurðina?

– Als einki. Tað var typískt. Sovjetarnir dugdu sera væl at byggja illusíonir upp – teir bygdu alt upp til at vera loyniligt. Alt í Sovjetsamveldinum tyktist vera so sterkt, at tað ikki kundi oyðileggjast, sum um tað fór at vera standandi í allar ævir. Men tað snúði seg altíð bert um at hyggja inn um hurðina. Aftan fyri sovjetisku fasaduna var tað vanligu tað, tú fann – einki.

Umvælt alt sjálvur

Lennart Meri er eisini kendur fyri sjálvur at hava umvælt nógvur smálutir í forsetaborgini, og tað sigst, at hann altíð gongur runt við einum fellikniv uppi á sær.

– Eg ivist ikki í, at tú við

einum av hesum schweizisku knívnunum kann byggja eitt heilt flogfar, um tú hevur hug, so nógvur henteikar hava teir, hevur Lennart Meri einaferð sagt.

– Eg kandi á mær, at fyri

at trívast skuldi alt umvælt, sum um tað var í mínum

egnu húsum. Hevði tað ver-

ði í sovjetíðini, at ein pera

var brostin, høvdu teir sagt:

»Lat okkum skifta allar per-

urnar út um ein mánað og

seta eina nevnd til at taka

sær av tí.« Men tað tekur

bert ein minutt, og tú eigur

at gera tað beinanvegin, um

tú kanst. Tí sóu almennu

bygningarnir í sovjetíðini

eisini altíð út, sum teir

gjørdu. Privatu húsin vóru

nóg snøggari. So tað var

eisini mín hugburður, tá eg

flutti inn í forsetaborgina.

og ógjørligt hjá einum føroyingi at skilja.

Men í tráð við broytingarnar í samfelagnum gerast estlendingar alsamt kringari í enskum. Russiskt verður sjálvandi framvegis nógv tosað í landinum, men millum tey ungu verða færri og færri, sum duga russiskt.

Navnið á landinum er kortini romanskt. Sjálvir kalla estlendingar tað *Eesti*, og helst kemur tað av navninum *Aestii*, sum ein rómverskur skrivari brúkti umleið 100 ár fyri Kristi føðing.

Rómverjin hugsaði tá ikki um estlendingar í sjálvum sær, men brúkti tað sum eitt felagsheiti fyri ættbólkarnar eystan fyri týskarnar. So liðandi hefti navnið sær bert at estlendingum, og latínska navnið bleiv *Hestia* og *Estonia*.

Techno-aldan herjar

Ungu estlendingarnir í dag eru sera nógv vendir móti øllum vestureuropeiskum

og amerikanskum. Um tú sum ferðamaður er eitt sindur vilstur og noyðist at spyrja onkran á gøtuni um okkurt, er frægest at spyrja onkran í yngra ættarliðnum, tí tað er rættiliga sannlíkt, at tey eru sera stinn í bæði enskum og týskum, meðan tey eldru, sum vóru ung undir Krustjev og Bresjnev, ofta als ikki tosa enskt.

Tað er eisini ungdomurin í Estlandi, sum »eigur« landið. Tað man ikki vera nógvu staðni í heiminum, at so nógv ung fólk manna vinnulívið. Estlenski ungdomurin veit hvat hann vil, og væl hjálptur við fløgum úr vesturheiminum er tað hann, sum førir landið fram móti ES- og NATO-límskapi.

Fara vit enn longri niður í aldursbólkarin, eru tannáringarnir í Estlandi eisini væl fyr, tá tað kemur til vesturlendsk virði. Coca-Cola er nevnt, og tað verður nógv drukkið í Estlandi, eins og MacDonalds sær út til at

hava vunnið stríðið um marknaðin móti Burger King og verður væl vitjað. Techno-aldan skolar alt annað burtur í stórbýnum Tallinn, Tartu, Narva, Kohtla-Järve og Pärnu, og fleiri av útvarpsstøðunum spæla bert techno-tónleik alt samdøgrið.

Príslegan er tann sama

Fyri ferðafólk er Estland ikki nakað »Shoppers Paradise«, og tey sum rokna við at gera nýkur røvarakeyp til sovjetiskar prísir, verða tikin á bóli. Tað mesta kostar nakað tað sama sum á okkara leiðum, og harafturat er úrvalið ikki serliga stórt í mun til aðrastaðni, so tað er eingin serlig orsök til at brúka nógvur krónur í Estlandi.

Krónur er júst tað, keypt verður fyri í Estlandi, tí gjaldoyrað eitur *kroon* – enn eitt dømi um sambandið millum Estland og norðurlond.

Estland var í 1992 fyrsta

fyrverandi sovjetlýðveldið, sum segði rublinum farvæl og fekk sítt egnu gjaldoyra. Estlenska krónan heldur seg til týska markin, og tú fær átta estlenskar krónur fyri ein marka.

Estlendingar eru eisini sera fegnir um sítt gjaldoyra, sum við at halda seg at markinum er bæði støðugt og sterkt.

Ein frálikur gongutúrur er í gamla býarpartinum, har smølu gøturnar og borgin uppi á heygnum minna á ótryggar tíðir í miðöldini

